

«نشریه علمی-پژوهشی آموزش و ارزشیابی»

سال هفتم - شماره ۲۸ - زمستان ۱۳۹۳

ص. ۳۹-۴۹

تقلب الکترونیکی و سرقت ادبی چهره پنهان و چالش برانگیز نظام سنجش دانشگاه‌های باز و آموزش از دور و راه‌کارهای ممانعت از آن: مطالعه موردی دانشگاه پیام نور

فهیمه السادات حقیقی^۱

مهران فرج‌اللهی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۲۵

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۳/۰۵/۲۶

چکیده:

تقلب و عدم صداقت تحصیلی قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین چالش محیط‌های آموزشی به شمار می‌رود که امروزه در تحصیلات دانشگاهی با حضور فناوری الکترونیکی، شکلی پنهان در فضای جدید پیدا کرده است. هدف این تحقیق بررسی چهره پنهان و چالش برانگیز نظام سنجش دانشگاه‌های باز و از دور است. روش تحقیق توصیفی با راهبردمیدانی (کمی و کیفی) است. ۳۲۰ دانشجو به چهار سؤال تحقیق پاسخ دادند. ۲۸۶ عضو هیئت علمی و طراح سؤالات دانشگاه پیام نور در خصوص راه‌کارهای اجرایی (حضور، غیر حضور، سنتی، الکترونیکی، شرایط و نظارت) برای تضمین سلامت آزمون به پرسشنامه‌ای با آلفای کرانباخ ۰/۹۶ پاسخ دادند. برای درک بهتر مشکلات سنجش یادگیری دانشجویان و دریافت راه‌کارهای ممانعت از سرقت ادبی، مصاحبه نیمه ساختارمندی با هفت عضو با سابقه در طراحی سؤال‌های پایانی دانشگاه باز و از دور پیام نور انجام شد. نتایج در بخش دانشجویی نشان داد که دانشجویان از فناوری الکترونیکی برای تقلب در آزمون‌ها استفاده نمی‌کنند. به دلیل برگزاری حضوری و نظارت، تقلب در آزمون را مشکل ارزیابی کردند و فقط ۱۰٪ از دانشجویان در طول دو ترم تقلب در آزمون را گزارش کرده‌اند. ۶۲٪ دانشجویان در انجام تکالیف کپی‌برداری می‌کنند. ۳۰٪ با کمک دیگران تکالیف خود را انجام می‌دهند. ۱۸٪ بدون ذکر نام کپی‌برداری از سایت‌ها می‌کنند و ۴٪ از آنها کل مقاله را به نام خود به استادان تحویل می‌دهند. باور دانشجویان در خصوص تقلب سایر دانشجویان در آزمون ۸۱٪، در تکالیف ۵۴٪ و کپی بدون ذکر منبع ۴۵٪ است. استادان در آزمون‌ها خواهان شیوه اجرای حضوری ولی الکترونیکی با نظارت و رعایت شرایط ایمنی زیاد برای ممانعت از تقلب بودند. استادان ضمن برشمردن مشکلات پنهان و چالشی سنجش دانشگاه باز و از دور، راه‌کارهایی را برای کاهش سرقت ادبی در انجام تکالیف ارائه دادند.

واژگان کلیدی: تقلب الکترونیکی، سرقت ادبی، سنجش، آزمون، دانشگاه باز و آموزش از دور

۱- دکتری برنامه‌ریزی آموزش از دور و مدرس دانشگاه (نویسنده مسئول) fahimehhighi@yahoo.com

۲- دانشیار دانشگاه پیام نور

مقدمه:

ظهور فناوری در آموزش عالی و تحصیل در دانشگاه باز و آموزش از دور، منافع اقتصادی، اجتماعی و زمانی را برای جامعه و دانشجویان تأمین می‌کند. دانشجویان از انعطاف زمانی و مکانی برای تحصیل برخوردارند و در عین استقلال در یادگیری از نظارت‌های استادان و مربیان آموزشی در زمان انجام تکالیف در امان هستند. همین مسئله نگرانی‌هایی را در بین استادان برای بررسی تکالیف، پروژه‌ها و آزمون‌های دانشگاه باز و از دور ایجاد می‌کند. اگرچه تقلب و عدم صداقت تحصیلی قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین چالش محیط‌های آموزشی به شمار می‌رود اما امروزه مشکلات اخلاقی در تحصیلات دانشگاهی با حضور فناوری الکترونیکی، شکلی جدید در فضای جدید پیدا کرده است. استفاده از فناوری‌های دیجیتالی و دستیاران الکترونیکی در انجام تکالیف، آزمون‌ها و پروژه‌های درسی و امتحانی، سنجش یادگیری واقعی اهداف آموزشی را به چالش کشانده است. گوشی‌های هوشمند و محیط اینترنت همانند دایره‌المعارف متحرک عمل کرده و پدیده تقلب و سرقت ادبی را دامن می‌زنند.

کینگ^۱ و کیس^۲ (۲۰۰۷: ۷۱) اعتقاد دارند که تمامی تجهیزات الکترونیکی اعم از آی پدها (ارسال و دریافت متن و نمودار)، دوربین‌ها، سلفون‌ها (ارسال و دریافت پیامک)، پیجرهای دو طرفه، کامپیوتر و ماشین حساب‌های همه کاره برای تقلب در آزمون‌ها و تکالیف استفاده می‌شوند. دانشجویان دانشگاه باز و از دور، اغلب بزرگسالان شاغلی می‌باشند که دانش استفاده از همه ابزارهای الکترونیکی و پخش‌کننده‌های چند رسانه‌ای را دارند و در کار با کامپیوتر ماهر می‌باشند اما به دلیل مشغولیت‌های کاری و خانوادگی در کلاس‌های رفع اشکال حاضر نمی‌شوند، فرصت مطالعاتی کافی ندارند و با اتکاء به مشکلات سخت‌افزاری و عدم دسترسی ساده به محتوی و تکالیف و... از رفتارهای غیراخلاقی برای موفقیت تحصیلی خود بهره می‌برند. تقلب پدیده شایع محیط‌های آموزشی می‌باشد که دانشجویان به طرق مختلف در تکالیف و آزمون‌ها درگیر آن می‌شوند (لامبرت^۳ و همکاران، ۲۰۰۴: ۱). استفاده از نتایج تحقیق، نوشته‌ها و تولیدات فکری و علمی دیگران با ذکر منبع، نوعی اخلاق علمی است (فرهنگ و بستر، ۱۹۹۷)^۴ که در تداوم علم مؤثر می‌باشد. اما کپی لغت به لغت مقاله، کتاب و یا متنی از اینترنت بدون اشاره به نام صاحب اثر، خریداری متون و نوشته‌ها از شرکت‌های تجاری، نقل و ترجمه مطالب بدون تأیید منبع اصلی، تهیه و نوشتن مطالب با اندیشه، فکر و ایده دیگران سرقت ادبی و تقلب محسوب می‌شود (شیلر^۵: ۲۰۰۵: ۱۰۵۸). تفکر غلط تقلب در واقع در سنین نوجوانی زمانی که دانش آموزان برای کسب نمره بهتر با یکدیگر به رقابت می‌پردازند، شکل می‌گیرد. این روند تا دوران دانشگاهی ادامه و به صورت رفتار غیراخلاقی به محیط‌های کار و زندگی کشیده می‌شود. فناوری راه را برای تقلب ساده کرده

1- King, Darwin L.

2- Case, Carl J

3- Lambert, E. G. and N. L. Hogan

4- Webster

5- Schiller

است (اسکانلون^۱، ۲۰۰۴). در سنجش از دور، مربی نمی تواند کار دانشجو را مشاهده کند، بنابراین انگیزه برای تقلب بیشتر است. جورج^۲ و کارلسون^۳ (۱۹۹۹)، برگون و همکاران^۴ اعتقاد دارند افرادی که از نظر مسافت احساس دوری بیشتر می کنند تقلب بیشتری انجام می دهند. اما انجام تقلب برای دانشجویان دانشگاه باز و از دور تا چه اندازه آسان می باشد؟ تقلب در آزمون های دانشگاه باز و از دور چگونه انجام می شود؟ دانشجویان تقلب را در مورد چه نوع تکالیفی و چگونه انجام می دهند؟ آنها چه باوری در خصوص تقلب سایر دانشجویان دارند؟ امروزه بزرگ ترین مشکل محافل علمی دانلود کردن مقاله کامل و ارایه به جای پروژه های کاری است (به نقل از کینگ و کیس، ۲۰۰۷). فضای و سرعتی که اینترنت برای دسترسی به منابع علمی ایجاد می کند، سرقت ادبی و تملک افکار، اندیشه ها، تجربیات و اندوخته های علمی رابه راحتی میسر می سازد. مک مورتی^۵ (۲۰۰۱) و هبر لینگ^۶ (۲۰۰۲) اعتقاد دارند که توجه ها به سمت رشد آسان سرقت ادبی در اینترنت جلب شده است. دانشجویان به جای استفاده علمی با حفظ فرهنگ ترویج دانش و تجربیات، از مطالب موجود در سایت ها، مقالات موجود در کتابخانه های دیجیتالی به آسانی به نام خود بهره برداری می کنند، آنها را کپی کرده و به جای تکالیف خود به استادان ارایه می دهند. از نظر کانروز^۷ (۱۹۹۶) دانشگاهیانی که زمانی اینترنت را برای حجم گسترده اطلاعات تحسین می نمودند، امروزه نگران این مسئله می باشند که اینترنت به راحتی مطالب نوشتاری از قبل تنظیم شده را در اختیار دانشجویان برای انجام تکالیف شان قرار می دهد. علاوه بر استفاده مستقیم و جستجوگرایانه اینترنت، فناوری تسهیلاتی را در محیط اینترنت برقرار کرده تا دانشجویان در آزمون های از دور کمتر از چند ثانیه با دیگران ارتباط برقرار کرده و به راحتی پاسخ ها را در اختیار یکدیگر قرار دهند. ابوت^۸، سیزکویک^۹، نگوس^{۱۰} و ویلیامز^{۱۱} (۲۰۰۰) اعتقاد دارند که در محیط دانشگاه باز و از دور دانشجویان در کنار یکدیگر نمی باشند و برای اطلاع رسانی، ایمیل رد و بدل می کنند، آزمون را دانلود و پاسخ ها را قبل از انجام آزمون پیدا می کنند. در این شیوه استادان به هیچ عنوان نمی توانند نظارت کنند و از تقلب ممانعت و یا آن را متوقف سازند. هبرلینگ (۲۰۰۲) اشاره می کند تقلب از دور آسان است و گرفتن آن سخت می باشد. بل^{۱۲} و والی^{۱۳} (۱۹۹۱) بیان می کنند که ناظر ی بر آزمون های الکترونیکی وجود ندارد لذا دانشجویان تعهد و صداقت کمتری نسبت به کلاس های حضوری نشان می دهند و توجیه خوبی برای

1- Scanlon

2- George, J.

3- Carlson, J.

4- Burgoon, J., Stoner, M., Bonito, J., & Dunbar, N.

5- McMurtry, K.

6- Heberling, M.

7- Connors, M.

8- Abbot, L.

9- Siskovic, H.

10- Nogue, V.

11- Williams, J. G.

12- Bell, J. B.

13- Whaley, B.

تقلب در ذهن دارند. وجود فناوری در روال انجام عمل غیراخلاقی تقلب الکترونیکی اثرات تسهیل کننده‌ای می‌گذارد که به دامنه و وسعت آن می‌افزاید. سایت‌هایی هستند که امکان خرید مقالات دست دوم را فراهم می‌کنند^۱ و ادعا می‌کنند که برای کمک به دانشجویان این عمل را مرتکب می‌شوند. در مقابل برای ممانعت از تقلب و سرقت ادبی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی از سایت‌های^۲ تقلب سنج استفاده می‌کنند (کرامول^۳، ۲۰۱۰). امروزه پدیده تقلب در دانشگاه باز و از دور و به خصوص در آزمون‌های برخط الکترونیکی از خط قرمز عبور کرده، محیط یادگیری از دور را آلوده ساخته و دانشگاهیان را با مشکل جدی روبرو ساخته است. نتایج اغلب تحقیقات انجام شده در این زمینه نیز این نگرانی‌ها را تأیید می‌کند.

تحقیقات ریمر^۴ (۲۰۰۳) روی ۲۳ دانشگاه کوچک و بزرگ نشان می‌دهد که ۳۸٪ فارغ‌التحصیلان دانشگاه در دوران تحصیلات دانشگاهی تقلب کرده‌اند. دیک و همکاران^۵ (۲۰۰۳) گزارشی از ۱۲ تحقیق انجام شده در مورد تقلب دانشجویان دانشگاه تهیه و عنوان نمودند که به طور متوسط ۷۵٪ دانشجویان اعتراف کرده‌اند که در طی دوران تحصیلشان در کالج تقلب کرده‌اند. نتایج تحقیق کینگ و کیس^۶ (۲۰۰۷) در خصوص تقلب دانشجویان نشان داد که ۱۵٪ دانشجویان در پروژه‌های اینترنتی و آزمون و مقالات خود تقلب می‌کنند. ۳۸٪ دانشجویان اعتقاد دارند که دیگر دانشجویان روی تکالیف، ۳۱٪ روی پروژه‌ها، ۲۳٪ در آزمون و ۲۲٪ در مقالات خود تقلب می‌کنند. آمر^۷ (۲۰۰۱) گزارش کرده است که ۴۲٪ کلاس‌ها از وب سایت‌ها به عنوان منابع مورد نیاز تکالیفشان استفاده می‌کنند و متوجه نیستند که دست آورد دیگران را به خود اختصاص می‌دهند. لانیر^۷ (۲۰۰۶) در تحقیقی که در زمینه تقلب ۱۲۶۲ دانشجوی دانشگاه انجام داد به این نتیجه رسید که اولاً تقلب در بین دانشجویان کلاس‌های باز و از دور رایج‌تر از کلاس‌های سنتی است و ثانیاً تفاوت چشمگیری بین متغیرهای جمعیت شناختی تحقیق وجود دارد. نیک‌پور^۸ (۱۳۸۴) با بررسی نگرش دانشجویان نسبت به انواع تقلب نشان داد که حدود ۵۰٪ دانشجویان در تدوین پایان‌نامه تقلب کرده‌اند. سیدحسینی داورانی^۹ (۱۳۸۳) در بررسی نظر دانشجویان در مورد تقلب امتحانی نشان داد که رواج تقلب نزدیک به ۵۰٪ می‌باشد. مرادی و سعیدی جم^{۱۰} (۱۳۷۵) با بررسی علل گرایش به تقلب دانشجویان علوم پزشکی همدان به این نتیجه رسیدند که عمده‌ترین دلایل تقلب شامل: عدم انگیزه یادگیری، کمبود زمان آزمون، سخت‌گیری بیش از حد استادان و راحت‌طلبی دانشجویان می‌باشد. نتایج پژوهش خامسان و امیری^{۱۱} (۱۳۹۰) نشان داد که اولاً میانگین انجام تقلب در

1- School Sucks and The Evil House of Cheat , " Cheaters.com, Cheat Factory, Collegiate Care, Thousands of Paper, Research Assistance and Research Papers Online

2- Plagiarism.org , IntegriGuard, and The Essay Verification Engine

3- Cromwell, Sharon.

4- Rimer S.

5- Dick, M., Sheard, J., Bareiss, C., Carter, J., Joyce, D., Harding, T., & Laxer, C.

6- Omer, St., I.

7- Lanier, M.M.

امتحانات کمتر از حد متوسط است در حالی که باور عمومی به رواج تقلب بالاتر از حد متوسط می‌باشد. ثانیاً رایج‌ترین شیوه انجام تقلب در جلسات امتحان، نگاه کردن و نوشتن روی کاغذ، و رایج‌ترین شیوه تقلب در تکالیف درسی، گرفتن تکلیف از هم کلاسی و از اینترنت می‌باشد. دانشگاه پیام نور تنها متولی دانشگاه باز و از دور ایران است. در این دانشگاه آزمون‌های پایان ترم به صورت متمرکز، حضوری و سنتی (کاغذی) انجام می‌شود. دانشجویان در مراکز مشخص شده حضور یافته و تحت نظارت مراقبین به صورت سنتی (کاغذی) به سؤال‌های چهارگزینه‌ای آزمون پاسخ می‌دهند. برای دریافت نمرات میان ترم درکنار آزمون‌های کلاسی، اغلب تکالیف دروس مختلف نظری را به صورت نوشتاری (مقاله، اسلاید، گزارش) انجام می‌دهند. دانشجویان برای انجام تکالیف و پروژه‌های خود از منابع مختلف (کتب، پایان‌نامه‌ها، مقالات اینترنتی، وب سایت‌ها و...) استفاده زیادی می‌کنند. چون آزمون‌های دانشگاه پیام نور چهارگزینه‌ای است و احتمال تقلب به مراتب بیشتر از آزمون‌های نوشتاری است و در انجام تکالیف از منابع مختلف استفاده می‌شود که امکان کپی و سرقت ادبی را بالا می‌برد، این تحقیق در صدد است تا با مشخص کردن میزان، نوع، چگونگی و درجه سهولت تقلب در انجام تکالیف و آزمون‌ها، چهره پنهان چالش نظام سنجش دانشگاه باز و از دور را بررسی کرده و با استفاده از نظر استادان، راه‌کارهایی را برای ممانعت از این پدیده بدست آورد.

روش شناسی تحقیق

هدف اصلی این تحقیق بررسی چهره پنهان و چالش برانگیز نظام سنجش دانشگاه باز و از دور است. برای تحقق این هدف از روش توصیفی، پیمایشی و راهبرد میدانی (کمی و کیفی) استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق از یک طرف کلیه دانشجویان دانشگاه باز و از دور است که به تعداد ۳۲۰ دانشجوی در دسترس، به تفکیک ۶۸٪ زن و ۳۲٪ مرد در شاخه آموزش محیط زیست و علوم تربیتی از استان تهران (مراکز تهران جنوب و شهرری) به عنوان نمونه در دسترس انتخاب شدند و از طرف دیگر استادان دانشگاه پیام نور می‌باشند که تا زمان تحقیق (نیمسال اول ۹۲) حداقل ۱۰ سال با مرکز آزمون دانشگاه همکاری داشته‌اند. مرکز آزمون دانشگاه پیام نور اسم و آدرس ایمیل ۱۵۲۹ نفر از اعضاء هیئت علمی را در اختیار محقق قرار داد. تعداد ۱۵۲ آدرس به دلایل مختلف از فرمت آدرس‌دهی اینترنتی برخوردار نبودند و ۷۸ مورد نیز تکراری یا فقط نام فرد را دارا بودند که در مجموع ۲۳۰ آدرس از دور تحقیق خارج شد. با این حساب جامعه آماری به ۱۲۹۹ نفر تقلیل یافت. حجم نمونه طبق جدول مورگان تعداد ۲۸۶ نفر به تفکیک مدرک ۱۶۲ نفر دکتری، ۱۱۳ نفر کارشناسی‌ارشد، ۱۱ نفر نامعلوم، به تفکیک در شاخه‌های علوم انسانی (۱۷۳ نفر)، و علوم پایه (۶۸ نفر) و ۴۵ نفر نامعلوم و از نظر جنسیت ۸۸ زن و ۱۹۸ مرد می‌باشند. در بخش دانشجویی از پرسشنامه استفاده شد که سؤال‌های آن در خصوص رفتار تقلب آمیز دانشجویان (زمان تقلب، ابزار تقلب، نوع تقلب و...) برگرفته از پرسشنامه تحقیق کینگ (۲۰۰۷) با اندکی تغییرات می‌باشد. استادان در بخش کمی به سؤال‌های پرسشنامه محقق ساخته با آلفای کراباخ ۰/۹۶ در

باره راه کارهای اجرایی برای تضمین سلامت آزمون جمعاً هشت سؤال و در بخش کیفی به سؤال‌های مصاحبه نیمه ساختارمند (با استفاده از سؤال‌های پرسشنامه و نظر سنجی) در زمینه مشکلات سنجش در نظام دانشگاه باز و از دور و راه کارهای افزایش آگاهی در خصوص انجام تکالیف پاسخ دادند. نتایج در بخش دانشجویی با آمار توصیفی و در بخش استادان در دو قسمت توصیفی و آزمون T معنی‌داری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

الف- دانشجویان - دانشجویان نمونه تحقیق در پایان ترم دوم (خرداد ۱۳۸۹) به سؤالات زیر در مورد خلاف‌های اخلاقی یکساله خود در آزمون‌ها و تکالیف دانشگاهی پاسخ دادند.

۱- انجام تقلب در آزمون‌ها برای دانشجویان دانشگاه باز و از دور تا چه اندازه آسان می‌باشد؟ جدول شماره ۱ تعداد و درصد درجه سهولت تقلب در آزمون‌ها را در پنج سطح نشان می‌دهد.

جدول ۱- درجه سهولت تقلب

درجه سهولت	خیلی آسان	آسان	مشکل	خیلی مشکل	جمع
تعداد	۵۸	۵۸	۲۰۴	۰	۳۲۰
درصد	۱۸٪	۱۸٪	۶۴٪	۰٪	۱۰۰٪

یافته‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که بیش از نیمی از دانشجویان رشته علوم تربیتی تقلب کردن در آزمون را مشکل می‌دانند و کمتر از ۲۰٪ آنها تقلب کردن را آسان فرض می‌کنند.

۲- تقلب در آزمون‌های دانشگاه باز و از دور چگونه انجام می‌شود؟ جدول شماره ۲ درصد زمان و چگونگی انجام تقلب در آزمون‌ها را تحقیق نشان می‌دهد.

جدول ۲- چگونگی انجام تقلب

زمان و چگونگی تقلب در آزمون	آزمون میان ترم	آزمون پایان ترم	کمک به دیگران	کمک از دیگران	استفاده از دستیاران الکترونیکی
تعداد	۰	۲۹	۸۷	۲۹	۰
درصد	۰٪	۹/۰۶	۲۷/۱۸	۹/۰۶	۰٪

یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که حدود ۱۰ درصد از دانشجویان در آزمون‌های پایان ترم تقلب کرده‌اند و حدود ۳۰ درصد آنها به دیگران کمک کرده‌اند. گرفتن پاسخ سؤال‌ها از دیگران حدود ۱۰ درصد گزارش شده است.

۳- تقلب در انجام چه نوع تکالیفی و چگونه انجام می‌شود؟ جدول شماره ۳ درصد تقلب در انواع تکالیف را نشان می‌دهد.

جدول ۳- تقلب در انجام تکالیف

نوع تکالیف و چگونگی تقلب	پروژه‌ها و مقالات نوشتاری	کپی از مقالات در انجام تکالیف	انجام تکالیف با کمک دیگران	کپی از سایت‌ها در انجام تکالیف	کپی از وبلاگ‌ها در انجام تکالیف	دریافت مقاله از اینترنت	کپی کامل مقاله و ارایه به جای تکلیف	حداقل انجام یکی از موارد فوق
تعداد	۲۹	۱۹۹	۸۷	۸۷	۴۲	۵۸	۱۲	۱۵
درصد	۹/۰۶	۶۲/۱۸	۲۷/۱۸	۲۷/۱۸	۱۳/۱۲	۱۸/۱۲	۳/۷۵	۴۶/۸

یافته‌های جدول ۳ نشان می‌دهد که کپی از مقالات در انجام تکالیف بیشترین درصد را به خود اختصاص می‌دهد. اما حدود ۴٪ از دانشجویان کل مقاله را کپی و به جای تکلیف خود ارایه داده‌اند. نوع تقلب در پروژه‌ها و مقالات نوشتاری حدود ۱۰٪ و کپی از وبلاگ‌ها ۱۳ درصد می‌باشد. ۱۸ درصد از دانشجویان از اینترنت مقاله دانلود می‌کنند و ۲۷ درصد از سایت‌ها و با کمک دیگران تکالیف خود را انجام می‌دهند.

۴- باور دانشجویان در خصوص تقلب سایر دانشجویان دانشگاه باز و از دور چگونه است؟ جدول شماره ۴ درصد باور دانشجویان نسبت به تقلب در آزمون‌ها و تکالیف نشان می‌دهد.

جدول ۴- باور دانشجویان نسبت به تقلب

باور نسبت به تقلب دیگر دانشجویان	تقلب در تکالیف	تقلب در آزمون‌ها	کپی کامل مقاله و ارایه به جای تکلیف	کپی درصدی از مقالات و کتب بدون ذکر منابع	انجام تکالیف با کمک دیگران
تعداد	۱۷۴	۲۶۱	۸۷	۱۴۵	۱۴۴
درصد	۵۴٪	۸۱٪	۲۷٪	۴۵٪	۴۵٪

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که اولاً تمام دانشجویان این باور را دارند که دیگر دانشجویان تقلب می‌کنند ثانیاً بیشترین تقلب در آزمون‌ها (۸۱٪) اتفاق می‌افتد. حدود نیمی از دانشجویان اعتقاد دارند که دانشجویان دیگر در انجام تکالیف تقلب می‌کنند و ۲۷٪ آنها این تقلب را کپی کامل مقاله گزارش کرده و ۴۵٪ کپی قسمتهایی از مقاله را گزارش کرده‌اند.

ب- استادان - پرسشنامه استادان در طیف پنج‌گانه خیلی کم تا بسیار زیاد تنظیم شد و از آنها در خصوص راه‌کارهای تضمین سلامت و ممانعت از تقلب در آزمون‌ها، پرسش به عمل آمد. از آزمون t تک گروهی برای آزمون معنی‌داری استفاده شد. برای این منظور میانگین مشاهده شده با ملاک نظری ۳/۶ (دهک ششم یا ۶۰٪) مقایسه شده است.

۵- برای کاهش تقلب در آزمون‌ها از نظر استادان چه راه‌کارهای اجرایی مناسب می‌باشد؟ جدول شماره ۵ درجه معنی‌داری شیوه اجرای آزمون را از نظر استادان نشان می‌دهد.

جدول ۵- نظر استادان نسبت به شیوه اجرای سالم آزمون

دستورالعمل شفاف و مناسب	خیلی کم		کم		تاحدودی		زیاد		خیلی زیاد		***معناداری در سطح ۰/۰۱	
	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۲		
دستورالعمل شفاف و مناسب	۲/۴	۱	۳	۱۰/۱	۲۹	۱۰/۱	۱۱۱	۳۸/۸	۱۲۸	۴۸/۳	۲۸۵	***.۰۰۰
اجرای حضوری	۲/۴	۲۱	۷/۳	۲۰	۷	۲۰	۷۶	۲۶/۶	۱۶۲	۵۶	۲۸۵	***.۰۰۰
اجرای غیر حضوری	۲۶/۲	۷۷	۲۶/۹	۵۹	۲۰/۶	۴۸	۱۶/۷	۲۷	۹/۴	۲/۵۶	۲۸۵	***.۰۰۰
اجرای تلفیقی	۱۲/۲	۱۵	۵/۲	۸۰	۲۷/۹	۱۱۱	۳۸/۸	۴۵	۱۵/۷	۳/۳۹	۲۸۵	***.۰۰۰
اجرای سنتی	۲۷/۲	۸۵	۲۹/۷	۴۵	۱۵/۷	۵۴	۱۸/۸	۲۴	۸/۳	۲/۵۹	۲۸۵	***.۰۰۰
اجرای الکترونیکی	۴/۹	۱۶	۵/۶	۳۵	۱۲/۲	۹۹	۳۴/۶	۱۲۲	۴۲/۶	۴	۲۸۵	***.۰۰۰
رعایت شرایط نظارت در اجرا	۱	۶	۲	۱۴	۴/۸	۷۵	۲۶/۲	۱۸۸	۶۵/۷	۴/۵۲	۲۸۵	***.۰۰۰
	۲/۸	۵	۱/۷	۷	۲/۴	۶۷	۲۴/۴	۱۹۹	۶۹/۵	۴/۴۶	۲۸۵	***.۰۰۰

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد که استادان نمونه تحقیق خواهان اجرای حضوری آزمون با میانگین ۳/۶۳ می‌باشند. به همان نسبت میانگین ۲/۵۶ در اجرای غیر حضوری نگرانی‌های آنها را از تقلب

و عدم سلامت آزمون نشان می‌دهد. استادان مخالف برگزاری آزمون‌ها به شکل سنتی (کاغذی) در دانشگاه باز و از دور می‌باشند (میانگین ۲/۵۹) اما با میانگین ۴ اعتقاد دارند که آزمون‌ها الکترونیکی برگزار شود. برای تضمین سلامت آزمون، با میانگین ۴/۲۷ خواهان دستورالعمل شفاف و مناسب برای برگزاری آزمون‌ها، با میانگین ۴/۵۲ خواهان رعایت شرایط روانی، فیزیکی و با میانگین ۴/۴۶ خواهان نظارت بر اجرای آزمون‌های الکترونیکی برای ممانعت از تقلب می‌باشند. آزمون t تک گروهی معنی داری را در سطح ۹۹ درصد نشان می‌دهد.

ج- مصاحبه نیمه ساختارمند با ۷ متخصص آزمون سازی و عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور صورت گرفت. برای تحلیل مطالب ارایه شده در مصاحبه کیفی، فراوانی و تکرار مطالب به عنوان موارد مهم در نظر گرفته شده است. تمامی نمونه تحقیق به موارد زیر در دو قسمت آزمون و انجام تکالیف به طور مشترک اشاره کرده‌اند.

الف- موارد مشترک اشاره شده در مورد آزمون‌ها

- ۱- اصول و قواعد سنتی حاکم بر فرایند آزمون سازی دانشگاه باز و از دور
- ۲- شناخت ناکافی مدرسین به نقش خود در فرایند آزمون سازی تکوینی
- ۳- اجرای متمرکز آزمون‌ها در تمامی مراکز
- ۴- خودآموز نبودن کتب آموزشی
- ۵- وجود معیارهای ملی کمی، عددی و نسبی در فرایند ارزیابی
- ۶- ناهماهنگی نمرات میان ترم و پایان ترم
- ۷- عدم مهارت کادر اجرایی در اجرای آزمون‌های پایانی
- ۸- عدم رعایت استانداردها در طراحی سؤال‌های آزمون

ب- موارد مشترک اشاره شده در مورد تکالیف

- ۱- عدم نظارت در انجام پروژه‌های دانشجویی
- ۲- بی‌انگیزگی دانشجویان در انجام تکالیف
- ۳- عدم وجود قوانین مبارزه با کپی مطالب
- ۴- سودجویی عوامل بیرونی در کسب درآمدهای ناشی از نوشتن پایان‌نامه‌ها و مقاله‌ها
- ۵- عدم آموزش برای رعایت فرهنگ صداقت تحصیلی و قوانین کپی برداری با ذکر منبع
- ۶- عدم توجه استادان به میزان کپی برداری دانشجویان از منابع اینترنتی

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق در بخش آزمون‌ها نشان داد که ۶۴ درصد از دانشجویان دانشگاه باز و از دور پیام نور تقلب در آزمون‌ها را مشکل می‌دانند. نتایج همچنین نشان داد که تقلب در آزمون‌های دانشگاه باز و از دور در میان ترم اتفاق نمی‌افتد و در پایان ترم نیز خیلی رایج نمی‌باشد. علت این امر به برگزاری حضوری و نظارت و مراقبت در اجرای آزمون بر می‌گردد. آزمون‌های دروس مجازی و الکترونیکی نیز به صورت حضوری برگزار می‌شود که امکان تقلب را از دانشجویان در حد بسیار زیادی پایین می‌آورد. استفاده از فناوری و ابزارهای الکترونیکی برای تقلب در آزمون از طرف دانشجویان گزارش نشده است. دلیل این امر شاید نوظهور بودن این فناوری‌ها در کشور و همچنین مراقبت‌ها و کنترل‌های اجرای حضوری باشد. به نظر می‌رسد تقلب با ابزارهای الکترونیکی در آزمون‌ها دوران طفولیت خود را می‌گذراند و اگر آزمون‌ها به صورت غیر حضوری و از دور انجام شود در آینده نزدیک از رشد زیادی برخوردار خواهد شد. حدود ۳۰ درصد دانشجویان اظهار داشته‌اند که در آزمون‌ها به دیگران کمک کرده‌اند و فقط ۱۰ درصد ادعا کرده‌اند که از دیگران کمک می‌گیرند. نتایج این قسمت از تحقیق، درصد بسیار کمتری را نسبت به نتایج تحقیق ریمر (۲۰۰۳) و ودیک و همکاران (۲۰۰۳) نشان می‌دهد که این دلیل که شاید در زمان آزمون اغلب دانشجویان دانشگاه پیام نور از مطالعات کافی برخوردارند و یا نظارت در اجرای آزمون مناسب می‌باشد. باور اکثر دانشجویان این است که دیگر دانشجویان تقلب می‌کنند. این باور برای آزمون‌ها از رقم ۸۱ درصدی برخوردار است در صورتی که درصد تقلب در آزمون کم و انجام تقلب در آزمون مشکل گزارش شده است. این تضاد عددی نشان از باور و فرهنگ مراحل قبلی تحصیلی و بی‌اعتمادی نسبت محیط آزمون است. که فرهنگ‌سازی و ارتقاء آگاهی را برای کاهش این بینش ضروری می‌سازد. این نتایج یافته‌های تحقیق کینگ (۲۰۰۷) و خامسان (۱۳۹۰) را می‌دهد می‌کند. راه‌کارهای ارائه شده استادان در مصاحبه و نظر سنجی حکایت از ضرورت آموزش و افزایش آگاهی می‌کند.

در خصوص انجام تکالیف، نتایج تحقیق نشان داد که ۶۲٪ دانشجویان برای انجام تکالیف از مقالات اینترنت، ۲۷٪ از سایت‌ها ۱۳٪ از وبلاگ‌ها کپی می‌کنند. از نظر دانشجویان کمک به دیگران عملی غیراخلاقی نمی‌باشد. ۴۵ درصد از دانشجویان اعلام کرده‌اند که حداقل یک نوع تقلب را در انجام تکالیف، نوشتن مقالات و کپی مطالب انجام داده‌اند. ۴۵٪ از آن‌ها نیز بدون ذکر منابع از کتب و مقالات علمی کپی کرده‌اند. از آن‌جا که قانون کپی به درستی اعمال نمی‌شود و فرهنگ‌سازی در خصوص عدم سرقت ادبی و رعایت صداقت تحصیلی صورت نگرفته است، کماکان این پدیده به عاریت گرفته از نظام سنتی به راه خود ادامه می‌دهد. یافته‌های این تحقیق نتایج تحقیق لاینیر (۲۰۰۶)، نیک‌پور (۱۳۸۴) و سیدحسینی داورانی (۱۳۸۳) را تأیید کرده است. نیاز به همت جمعی و عمومی برای تغییر فرهنگ تحصیلی و دستیابی به راه‌کارهای کاهش تقلب کاملاً حس می‌شود. نتایج این تحقیق آشکار ساخت که

در آزمون‌ها، کنترل‌ها و نظارت‌هایی که مانع تقلب می‌شوند از بروز رفتارهای غیراخلاقی جلوگیری می‌کند.

چون برنامه‌ها برخط آموزشی گسترش می‌یابد رفتارهای غیراخلاقی و متخلف دانشجویان نگرانی‌هایی برای مدرسان ایجاد می‌کند. استادان دانشگاه نگران صحت و سلامت سنجش یادگیری در محیط دانشگاه باز و از دور می‌باشند. آن‌ها مخالف اجرای سنتی (کاغذی) آزمون‌های دانشگاه باز و از دور می‌باشند و انتظار دارند که آزمون‌ها به صورت الکترونیکی اما حضوری و تحت نظارت انجام گیرد تا از تقلب الکترونیکی ممانعت به عمل آید. نتایج این تحقیق همراستا با تحقیقات قبلی نشان داد که تقلب و سرقت ادبی در انجام تکالیف چهره پنهان اما چالش برانگیزی است که بیشتر از آزمون‌ها نگرانی جدی در مسیر سنجش یادگیری ایجاد می‌کند.

امروزه مشکل حفاظت اطلاعات مسئله و نگرانی مهم جهانی است و صداقت تحصیلی یکی از زیر مجموعه‌های این نگرانی است. پیشنهاد می‌شود برای رفع این مشکل در سه مرحله اقداماتی انجام گیرد. قبل از انجام تکالیف و آزمون: پیشگیری از تقلب و سرقت ادبی در این مرحله اتفاق می‌افتد. آگاهی و شناخت از معایب و مشکلات موجود، فرهنگ‌سازی، ترغیب و آموزش رفتارهای صادقانه، برنامه‌ریزی درسی و آزمون‌سازی مناسب با ویژگی‌های نظام آموزش باز و از دور دانشگاهی راه کارهای مناسبی برای ممانعت از تقلب می‌باشد.

ضمن انجام تکالیف و آزمون: در این مرحله نظارت، کنترل، دستورالعمل‌های شفاف، انتظارات از پیش تعیین شده، افزایش تعاملات بین استادان و دانشجویان به طرق مختلف و استفاده از راهبردهای مختلف سنجش پیشنهاد می‌شود.

بعد از انجام تکالیف و آزمون: در این مرحله پس از تشخیص نوع تقلب یا سرقت ادبی، اتخاذ راه کارهای متناسب با آن پیشنهاد می‌شود. چشم‌پوشی و کم اهمیت دادن به اشتباهات سهوی و عمدی دانشجویان به خصوص در انجام تکالیف در تعمیق فرهنگ تقلب و سرقت ادبی نقش بسزایی دارد.

منابع

خامسان، احمد، امیری، محمداصغر (۱۳۹۰)، بررسی تقلب تحصیلی در میان دانشجویان دختر و پسر، گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند، *فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری*، سال ششم شماره ۱، بهار ۱۳۹۰

سیدحسینی داورانی، سیدوحید (۱۳۸۳)، *نگرش دانشجویان پزشکی سال اول تا ششم نسبت به انواع خلاف دانشگاهی تقلب و سنجش فراوانی آن به روش غیر مستقیم*. رساله دکتری پزشکی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۸۳

مرادی ولی اله، سعیدی جم مسعود. *بررسی علل گرایش دانشجویان به تقلب در امتحانات دانشجویان علوم پزشکی همدان در سال ۱۳۷۵*، ۱۹-۱۶. طب و ترکیه. ۱۳۸۰، شماره ۴۰

نیک‌پور، هادی (۱۳۸۲)، تعیین نگرش دانشجویان سال آخر پزشکی نسبت به انواع تقلب در مراحل تدوین پایان‌نامه و سنجش فراوانی آن به روش غیرمستقیم. رساله دکتری پزشکی دانشگاه شهیدچمران اهواز،

۱۳۸۲

- Abbot, L., Siskovic, H., Nogues, V. & Williams, J. G. (2000). *Student assessment in multimedia instruction: Considerations for the instructional designer*. Retrieved June 11, 2002 from Ericson-line database (ED 444 516) on the World Wide Web: <http://newfirstsearch.oclc.org>
- Bell, J. B., & Whaley, B. (1991). *Cheating and deception*. New York: Transaction Publishing.
- Burgoon, J., Stoner, M., Bonito, J., & Dunbar, N. (2003). *Trust and deception in Mediated communication*. 36th Hawaii Intl. Conf. on Systems Sciences, 44a.
- Connors, M. (1996). Cybercheating: the Internet could become the newest battleground in academic fraud. Available online at ursa.uregina.ca/~carillon/Sept12.96/feature/feature1.html. Last viewed April 2006
- Cromwell, Sh. (2010). "What can we do to curb student cheating?" *Education World*. Tuesday June 1.
- Dick, M., Sheard, J., Bareiss, C., Carter, J., Joyce, D., Harding, T., & Laxer, C. (2003). Addressing student cheating: definitions and solutions. *ACM SIGCSE Bulletin*, 35(2), 172-184.
- George, J., & Carlson, J. (1999). *Group support systems and deceptive communication*. 32nd Hawaii Intl. Conf. on Systems Sciences, 1038.
- Heberling, M. (2002). Maintaining academic integrity in on-line education. *Online Journal of Distance Learning Administration*, 5(2). [Online] Available at: <http://www.westga.edu/~distance/ojdl/spring51/heberling51.html>
- King, D. L. & Case, C. J. (2007). *-E-Cheating: Are Students Misusing It?* Issues in Information Systems. Volume VIII, No. 1, 2007. St. Bonaventure University, dking@sbu.edu, St. Bonaventure University, ccase@sbu.edu
- Lambert, E. G. & N. L. Hogan. (2004). "Academic Dishonesty among Criminal Justice Majors: A Research Note" *American Journal of Criminal Justice*. 29 (1): 1-20.
- Lanier, M. M. (2006). Academic Integrity and Distance Learning. *Journal of Criminal Justice Education*. 17(2).
- McMurtry, K. (2001). E-cheating: Combating a 21st Century Challenge. *The Journal*, vol 29 # 4. <http://www.thejournal.com/magazine/vault/A3724.cfm>
- Omer, St., I. (2001). *Potholes in the Information Highway: The Internet and Plagiarism*. ASEE/IEEE Frontiers in Education Conference, Reno, USA. pp. F4F-7 – F4F-8.
- Rimer S. (2003). A campus fad that's being copied: Internet plagiarism seems on the rise. *The New York Times*. September 3.
- Scanlon, P. M. (2004). *Student Online Plagiarism: How Do We Respond?* College Teaching, 51, 161-165.
- Webster, Merriam Collegiate Dictionary, (1997). *Merriam. 11th. ed. sv "plagiarize."*

